

Slutreplik: Argumenten mot 'no excuses'-modellen håller inte

Svenska Dagbladet den 7 augusti 2025

I en replik på min artikel om den svenska skolans kvalitet – i vilken jag förespråkar en legalisering av "no excuses"-modellen i Sverige – ifrågasätter Arne Engström modellens relevans för att stärka elever med utländsk bakgrund. Han påstår att studierna om modellens effekter har kritiserats för "metodiska brister", eftersom skolorna "plockar russinen ur kakan" genom att anta mindre krävande elever. Dessutom menar han att man inte rakt av kan överföra forskningsresultat från USA till Sverige, då kontexterna skiljer sig åt.

Men Engströms argument håller inte. För det första är evidensen om "no excuses"-modellens kunskapseffekter bland den bästa vi har inom skolvärlden. Forskningen nyttjar oftast faktumet att friskolor i USA måste anta sina elever med lotterier, om de har fler sökanden än platser. Slumpen säkerställer att de antagna eleverna i snitt är likadana som eleverna som inte antas.

De kunskapseffekter som uppmäts i studierna beror alltså enbart på att eleverna har antagits till "no excuses"-skolorna – och har ingenting med att "plocka russinen ur kakan" att göra. Allra starkast effekter finner man bland elever som har utländsk bakgrund och de med (störst) särskilda behov.

Det går visserligen inte att avgöra från dessa analyser huruvida elever med föräldrar som inte aktivt väljer en "no excuses"-skola tjänar lika mycket på att gå där. Annan forskning har därför studerat effekterna av att göra om skolor i enlighet med "no excuses"-modellen, bland (de väldigt lågpresterande) elever som då redan går på dessa skolor. Man finner då ungefär lika stora effekter som när man analyserar antagningslotterier.

Det finns alltså ingen anledning att ifrågasätta forskningen om "no excuses"-modellens kunskapseffekter. Inte heller finns det skäl att anta att modellen skulle fungera sämre i en svensk kontext – och Engström presenterar inga konkreta skäl varför så skulle vara fallet. Tvärtom finns tydliga paralleller: problemen i svenska utanförskapsområden liknar idag tyvärr dem som finns i amerikanska motsvarigheter. Modellen har dessutom redan framgångsrikt överförts till England, något som min egen forskning finner har haft positiva kunskapseffekter.

Över lag är Engströms replik tyvärr symtomatisk för svensk debatt om "no excuses"-modellen mer generellt: den präglas ofta av ideologisk skepsis snarare än faktabaserad analys. Detta är visserligen inte förvånande då modellen utmanar efterkrigstidens skolpolitiska ortodoxi, som bygger på elevinflytande och motstånd mot auktoriteter. Men om vi på allvar vill möta de stora kunskapskillnader som invandringen har skapat i Sverige måste vi våga göra upp med denna ortodoxi en gång för alla.

Gabriel Heller Sahlgren